

РЕФЕРАТ

"Аналіз динаміки та структури національних заощаджень в Україні"

Перш ніж проаналізувати структуру та динаміку національних заощаджень в Україні, з'ясуємо основні макроекономічні визначення економічних категорій, пов'язаних з заощадженнями, та фактори, що на них впливають.

Заощадження – це неспожита частина особистого безподаткового доходу.

Заощадження – частина доходу в розпорядженні, яка залишається після задоволення споживчих потреб і спрямовується на споживання у майбутньому. Розподіл доходу в розпорядженні стосується домашніх господарств:

Споживання – це частина доходу в розпорядженні, яка надходить для купівлі товарів та послуг у поточному періоді.

Функція споживання побудована на простій ідеї, за якою поведінка споживча за певний період пов'язана з величиною її доходу за цей період. Натомість гіпотеза життєвого циклу розглядає приватних осіб, що планують свою поведінку щодо споживання і заощадження на тривалі періоди, сподіваючись якнайкраще розподілити споживчеві видатки впродовж усього свого життя.

Франко Модильяні розвинув модель поведінки споживача, яку називають гіпотезою життєвого циклу. Ця модель ґрунтується на концепції міжчасового вибору споживача, тобто, гіпотеза життєвого циклу вбачає в заощадженнях результат переважно бажання приватної особи забезпечити собі можливість споживати у старості. Як бачимо, ця теорія вказує на ряд несподіваних чинників, що впливають на норму заощаджень у країні. Наприклад, вікова структура населення, у принципі – важливий чинник, що визначає поведінку величини споживання і заощадження.

Функція споживання має вигляд:

$$C = a W R + c Y L$$

де WR - реальне багатство, а a – гранична схильність до споживання, YL – трудовий дохід, а c – гранична схильність до споживання з трудового доходу.

Трудовий дохід – це дохід, який заробляє робоча сила, на відміну від доходу, що його заробляють інші фактори виробництва, як скажімо, рента за землю або прибуток, зароблений капіталом.

Розвиваючи гіпотезу життєвого циклу споживання і заощадження ми показуємо, що визначає величину граничної схильності a і c у рівнянні, чому величина багатства має впливати на величину споживання і як гіпотеза життєвого циклу пояснює загадку Кузнеца.

Візьмемо приватну особу, яка сподівається прожити NL років, працювати і заробляти дохід WL років і не працюватиме за віком $(NL-WL)$ років. Перший рік життя особи приймається за перший рік її роботи. Далі ми не враховуватимемо жодну непевність ні до сподіваної тривалості життя, ні до тривалості трудового періоду. Ми також припускаємо, що на заощадження не сплачують жодні проценти, отож теперішні заощадження дають можливість долар за доларом споживати у майбутньому. За таких припущень ми можемо підійти до прийняття рішення щодо споживання і заощадження. По-перше, які споживчі можливості кожної окремої особи упродовж життя? По-друге, як приватна особа захоче розподілити свої споживчі видатки за життєвий період?

Тепер розглянемо споживчі можливості. Ми не враховуємо дохід від власності (дохід на активи) і зосередимося на трудовому доході YL . Доход YL і споживання c вимірюються реальними величинами. Якщо особа працює WL років, та дохід за все життя (трудовий) становить $(YL * WL)$ тобто дохід за один робочий рік помножений на кількість років праці. Видатки на споживання певної особи протягом всього періоду життя не можуть перевищувати дохід за все життя, коли людина не народилася багатою, що ми початково не припускали. Отже, ми вирішили першу частину проблеми споживача щодо визначення ліміту споживання за весь життєвий період.

Ми припускаємо: особа захоче розподілити споживання впродовж свого життя так, аби потоки споживчих видатків були рівномірними. Замість споживати багато в одному періоді і дуже мало в іншому, перевагу віддадуть розподілу, за якого споживають рівномірно за кожен період. Цілком очевидно: таке припущення означає, що споживання орієнтується не на поточний дохід (який дорівнює нулю, коли людина не працює за віком), а на дохід за весь період життя. Споживані видатки за весь період життя дорівнюють доходу за цей відрізок часу. Це означає, що заплановані щорічні споживчі видатки, а вони однакові за всі періоди, помножені на кількість років життя, дорівнюють доходу за весь час життя:

$$C * NL = YL * WL$$

Поділимо обидві частини рівняння на NL і одержимо величину запланованих споживчих видатків за рік C, що пропорційні величині трудового доходу:

$$C = WL / NL * YL$$

Коефіцієнт пропорційності у рівнянні є WL / NL – частка, яку становить робочий період життя від усього життя. Рівняння, відповідно, показує: у кожному році робочого періоду споживається частка трудового доходу, яка дорівнює частці робочого періоду життя від усього життя.

Заощадження та їх витрачання.

Заощадження дорівнюють доходу мінус витрати на споживання:

$$S = YL - C = YL * (NL - WL) / NL$$

З рівняння випливає, що заощадження протягом робочого періоду життя людини дорівнюють певній частці трудового доходу, а числове

значення такої частки дорівнює числовому значенню частки, яку становить період, коли людина не працює за віком, від усього життя.

На рис. 1 показано схему споживання, заощадження і витрачання заощаджень за весь період життя. Упродовж усього життя потік споживчих витратків C рівномірний і становить разом $C * NL$. У період життя, коли людина не працює за віком, такі споживчі витатки фінансуються за рахунок заощаджень, що накопичувалися протягом робочого періоду життя. Отже, заштриховані відрізки $(YL - C) * WC$ і $C * (NL - WL)$ рівні, або можна сказати так і за рахунок заощаджень у роки праці фінансуються витрати в період, коли людина не працює за віком.

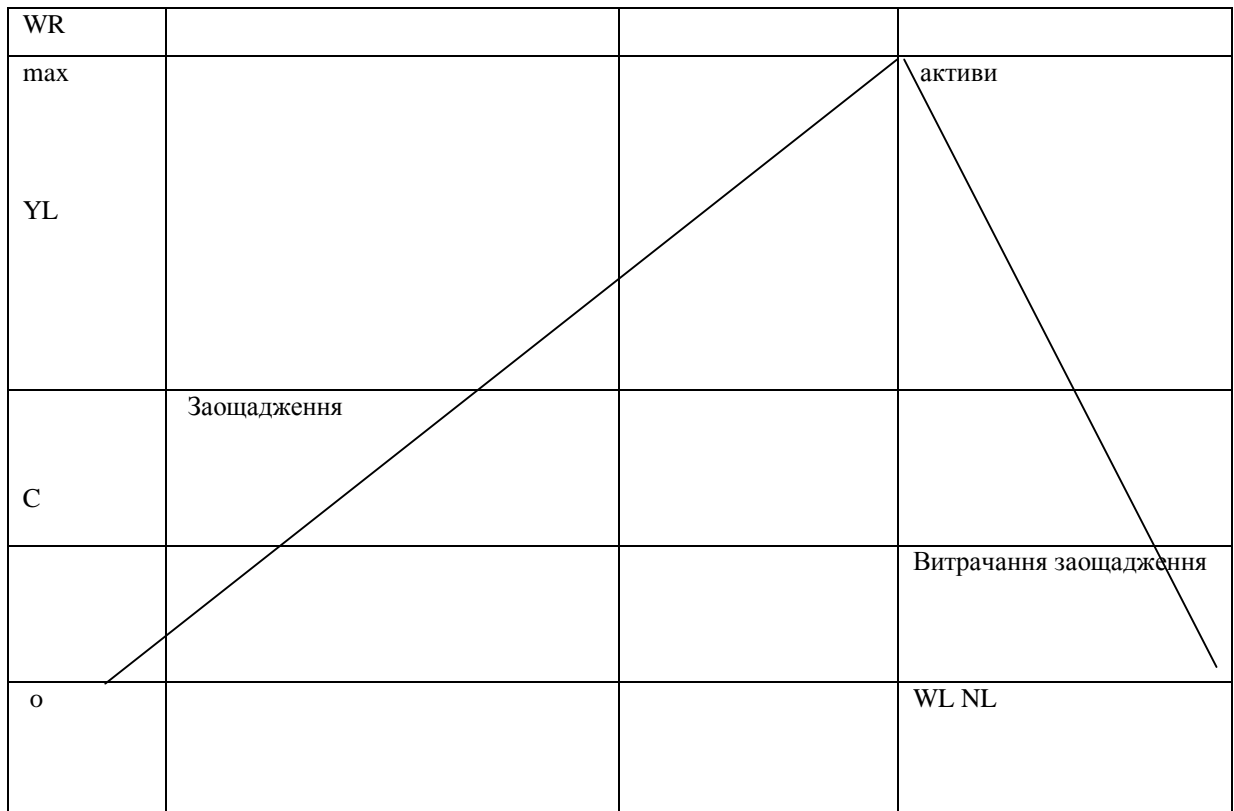

Рисунок. 1. Схема споживання, заощадження і витрачання заощаджень

З рисунку стає очевидною важлива ідея теорії життєвого циклу споживання. Вона полягає у тому, що плани споживання складаються так, аби досягти однакового або рівномірного рівня споживання шляхом заощадження упродовж періодів високих доходів і витрачання заощаджень у

періоди низьких доходів. Отже, це важливий відхід від розгляду споживання лише як такого, що базується на поточному доході. Різниця суттєва, бо в обрахунках споживчих видатків упродовж всього життєвого циклу відраховуються доходи, які будуть одержані за все життя, а не лише поточний дохід. Та перш ніж детальніше розглядати цей аспект проблеми, повернемося до малюнка і подивимося на роль активів.

Теорія життєвого циклу споживання – це, звісно, і теорія життєвого циклу заощадження. У своєму найпростішому вигляді, як показано на рис. 1, вона передбачає, що працюючи, люди заощаджують на період, коли не трудитимуться за віком. Але теорія життєвого циклу містить загальніший теоретичний підхід до заощадження. Тобто, люди прагнуть мати рівномірний рівень споживання впродовж усього життя. Дохід у часі може розподілятися не так рівномірно. Людина може навчатися, виходити на пенсію або рік не працювати з різних причин, хоч їй виповнилося лише сорок років. Теорія життєвого циклу заощадження передбачає що люди багато заощаджують коли їхні доходи вищі за середні протягом життя, і більше витрачають заощаджень, коли їхні доходи нижчі за середні упродовж життя.

Відповідно до теорії постійного доходу, споживчі реагують в основному на постійний дохід. Цей підхід означає, що споживачі не однаково реагують на всі потрясіння в доходах. Якщо зміни в доході постійні (наприклад, гарантована високооплачувана робота), то споживачі, очевидно, збільшать споживання відповідно до змін у доході. З іншого боку, якщо зміни у доході виключно тимчасові (тимчасові преміальні виплати або хороший урожай), то значна частина приросту доходу, можливо, заощаджуватиметься.

Багатство та інші впливи. Наступний важливий визначник величини споживання – це багатство. Порівняємо двох споживачів, що заробляють по 25000 доларів в рік. Один з них має 100000 доларів заощаджень в банку, тоді як інший зовсім немає заощаджень. Перший може споживати частину багатства, тоді як у другого такої можливості немає. Той факт, що більше

багатство веде до вищого споживання, називається ефектом багатства або майна.

Багатство, звичайно не змінюється різко з року в рік. Тому ефект багатства різко спричиняє різкі зміни у споживанні. Проте час од часу трапляються винятки, наприклад, коли після 1929 року стався крах фондової біржі і капіталісти, власники акцій, за одну ніч перетворилися на бідняків, позбулися свого багатства. Багато раніше заможних людей були змушені урізати своє споживання. Так само, коли курси акцій на фондових біржах істотно зросли в середині 80-х років, додавши більш як трильйон доларів до заощаджень людей після 1982 року, споживання, можливо, стимулювалося, бо люди відчували приплив багатства.

Інші фактори також визначаються час від часу як важливі визначники заощадження або споживання. Ряд економістів вважає, що заощадження зменшується в умовах нульової норми доходу на заощадження. Професор Гарварда і голова економічних радників президента Рейгана Мартін Фельдстейн твердив, що розвинута система соціального захисту зменшує особисті заощадження. Оскільки, ми сподіваємося отримувати велику державну пенсію за віком, ми менше заощаджуємо на старість.

Наскільки важливі впливи інших чинників, крім поточного доходу, на споживання? Безсумнівно, що постійний дохід, багатство, соціальні фактори та сподівання впливають на розмір заощадження. Проте з року в рік найважливішим визначником змін у споживанні є фактичний використовуваний дохід.

В додатку А-Б подані данні основних макроекономічних показників за період 2002-2008 рр. За даними таблиць додатків для наочності побудуємо графіки динаміки заощаджень, витрат і доходів населення (рис. 2-3).

Як видно з діаграми Рис. 2., всі показники мали тенденцію до поступового збільшення. Заощадження населення протягом 2002-2003 рр. майже не зростали, а протягом 2003-2004 рр. – стрімко зросли, що вказує на стабілізацію в цей період економіки держави, правильну грошово-кредитну

політику і довіру населення до комерційних банків. Протягом 2005-2006 рр. бачимо вповільнення заощаджень населення, що було віддзеркаленням політичної кризи в державі. В період 2006-2008 рр., до початку світової фінансової і кризи на Україні, економічний і політичний стан в країні стабілізувався і населення знов стало заощаджувати кошти, завдяки правильній монетарній політиці НБУ і стабілізації банківської системи України.

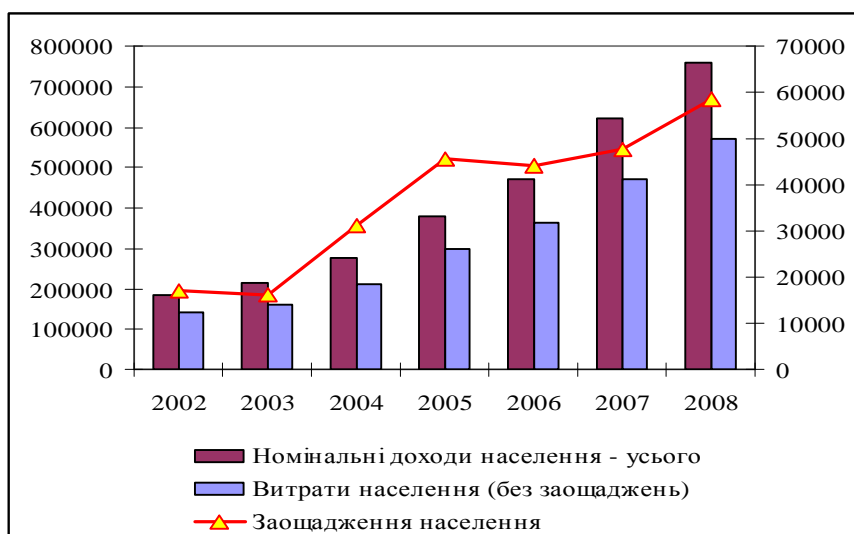

Рис. 2. Динаміка заощаджень, витрат і доходів населення за період 2002-2008 рр.

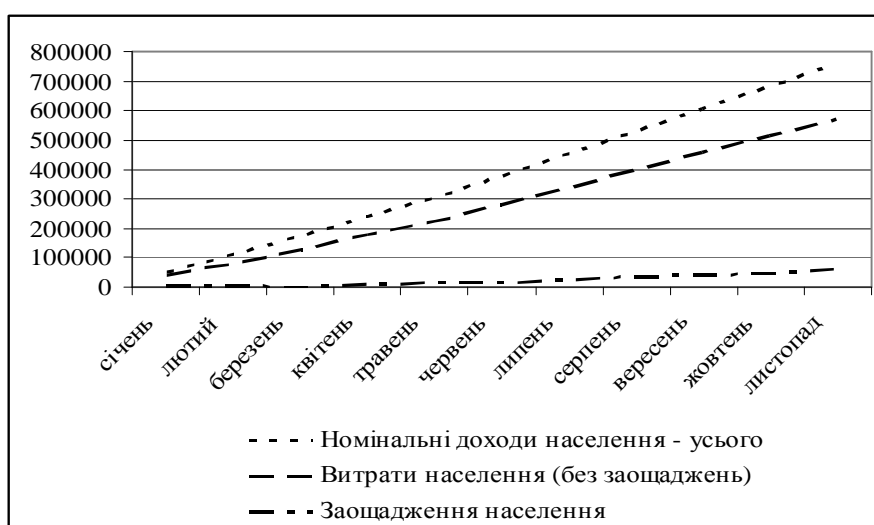

Рис. 3. Динаміка заощаджень, витрат і доходів населення протягом 2008 р.

Сума витрат і заощаджень населення України в 2008 році становила 850.2 млрд. грн. і збільшилась порівняно з 2007 роком на 38.3% (у грудні – на 24.4% порівняно з відповідним місяцем попереднього року), що мало вплив на зростання сукупного внутрішнього попиту. Витрати населення протягом 2008 року збільшились на 35.9%, приріст заощаджень становив 41.7%.

Найбільша частина коштів населення була направлена на придбання товарів та послуг (80.6%), зменшившись порівняно з попереднім роком на 1.1 процентного пункту. Упродовж 2008 року спостерігалася тенденція до скорочення в загальній структурі витрат та заощаджень питомої ваги витрат на придбання товарів та послуг (із 82.5 у січні до 80.6% за рік) за рахунок перерозподілу отриманих населенням доходів щодо погашення отриманих раніше позик.

У грудні витрати та заощадження населення зросли на 18.6% до попереднього місяця після скорочення у жовтні та листопаді, що було сезонним явищем. Однак це зростання було нижчим, ніж у грудні 2007 року – 22.1%.

Розглянемо рис. 4. На ньому наочно видна динаміка заощаджень населення протягом 2008 року. Як бачимо заощадження населення збільшуються протягом року, але структура, тобто відсоток, має тенденцію зменшення, особливо в кінці року, коли почалась фінансова криза на Україні, і населення зменшило свої заощадження, особливо припинилися вклади в банківські установи в зв'язку з загальним негативним станом країни і особливо банківського сектору.

У структурі витрат та заощаджень населення України в 2008 р. найбільшими залишалися витрати на придбання товарів та послуг (81.6%). Темпи зростання заощаджень населення у жовтні уповільнилися до 32.0% у річному обчисленні проти 47.7% у серпні (коли спостерігалось їх найбільше зростання) через вплив депозитів у жовтні (див. графік рис. 5). Поряд з цим негативний вплив мав ефект високої порівняльної бази відповідного періоду

попереднього року (темпи зростання заощаджень у жовтні 2007 року на 19.0 процентного пункту перевищували показник серпня).

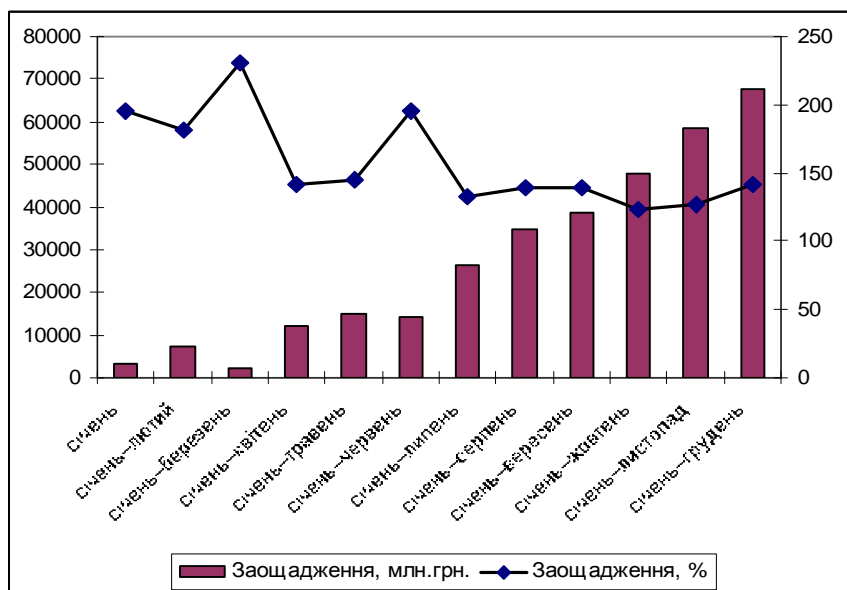

Рис. 4. Динаміка заощаджень населення і зміни її структури протягом 2008 року

Рис. 5. Заощадження та їх питома вага у витратах та заощадженнях населення України (річне обчислення)

Підсумовуючи аналіз динаміки та структури національних заощаджень в Україні, можна зробити висновок, що на рівень заощаджень домогосподарств та населення впливають не тільки економічні, але і

політичні чинники. На нашу думку, завдання влади як раз і полягає в зведенні до мінімуму вплив на заощадження та споживання факторів, що схильні до невизначеності.

Список літератури

1. Роль грошових заощаджень населення в розбудові економіки України: Матеріали науково-практичної конференції 19 лютого 2007 року // Наук. ред.. А.М. Мороз. – К:КНЕУ, 2007
2. Габбард, Р. Глен. Гроші, фінансова система та економіка: Підручник / Пер. з англ.; Наук. ред. пер. М. Савлук, Д. Олесевич. – К.: КНЕУ, 2004. – 889 с.
3. Коваленко В.В. Центральний банк і грошово-кредитна політика: Навч. посібник / Українська академія банківської справи Національного банку України. — К.: Знання України, 2006. — 332 с.
4. Любунь О.С., Іванець І.В., Адамик Б.П. Національний банк України: основні функції, грошово-кредитна політика, регулювання банківської діяльності: Навч. посіб. / Університет економіки та права "КРОК" / О.С. Любунь (ред.). — 2. вид., перероб. і доп. — К.: Університет економіки та права "Крок", 2005. — 512с.
5. Мороз А.М., Пуховкіна М.Ф., Савлук М.І., Алексеєнко М.Д., Дзюблюк О.В. Центральний банк та грошово-кредитна політика: Підручник / Київський національний економічний ун-т. — К.: КНЕУ, 2005. — 556с.
6. Центральний банк та грошово-кредитна політика: Підручник / Кол. авт.: А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна, М.І. Савлук та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Мороза і канд. екон. наук, доц. М.Ф. Пуховкіної. – К.: КНЕУ, 2005. – 556 с.
7. Радіонова І.Ф. Макроекономіка: теорія та політика: Підручник / Університет економіки та права "КРОК". — К.: Таксон, 2004. — 346с.
8. Палехова В.А. Макроекономіка: Навч. посібник / Миколаївський держ. гуманітарний ун-т ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". — 2. вид., доп. та перероб. — Миколаїв: Видавництво МДГУ ім. Петра Могили, 2005. — 300с.

